

ПОЛІТИКА І ПРАВО

УДК 340.1

doi: <https://doi.org/10.33270/01222302.50>

Пархоменко Н. М. – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, м. Київ
ORCID 0000-0002-5870-9261

Державний режим Російської Федерації: окремі політико-правові виміри

З огляду на сформовані національною правовою доктриною підходи до визначення сутності й змісту, класифікацій державного політико-правового режиму, **метою** дослідження є визначення особливостей і детермінант сучасного державного режиму Російської Федерації. Наголошено на тому, що зазначений режим виник унаслідок трансформації режиму СРСР та наразі має ознаки одночасно як тоталітарного, так і демократичного режиму з подальшим посиленням ознак, притаманних класичному тоталітаризму. **Методологію** дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, а саме: формально-логічний, системно-функціональний, порівняльно-правовий тощо. **Наукова новизна** статті полягає в тому, що в ній висвітлено особливості державного режиму РФ на сучасному етапі. У **висновках** наголошено, що на конституційному рівні в Росії закріплено всі атрибути демократичної держави, у яких має виявлятися сутність державного режиму в країні. Водночас практика державотворення дає змогу констатувати такі особливості російського державного режиму: відсутність сильного громадянського суспільства, здатного здійснити реальний вплив на прийняття політичних чи правових рішень, захистити власні інтереси; проголошення цінностей російського православ'я частиною державної ідеології; відсутність права на опозицію та незалежність суду; надмірна концентрація влади та підвищення авторитету керівника країни; підвищення ролі спецслужб, метою діяльності яких є захист режиму; зрощення верхівки державної влади та великого бізнесу; слабкість авторитетних політичних еліт, що виявляється в їх неспроможності продукувати зразки поведінки, бути джерелом прогресу тощо.

Ключові слова: антидемократичний режим; тоталітаризм; Російська Федерація; державотворення; політико-правовий режим; ідеологія.

Вступ

Повномасштабне вторгнення російських військ на територію України спонукає представників наукових кіл і політиків звернутися до з'ясування передумов цієї війни. Ускладнення суспільно-політичних і міждержавних зв'язків між нашою державою та Росією спостерігалось протягом усієї історії незалежності України та мало різні вияви. Прикладами можуть слугувати так звані газові війни, ситуація навколо острова Тузла тощо. Крім того, постійно відбувалися зіткнення в інформаційному просторі. Україна завжди перебувала в активному полі зору Російської Федерації (далі – РФ) як сфера її політичного впливу та військового контролю, поступова втрата якого призвела до відкритого протистояння у 2014 році та війни у 2022-му. Проте відповідь на питання стосовно того, чому так сталося, що слугувало основним поштовхом до нападу однієї демократичної держави на іншу, також суверенну й демократичну державу у XXI столітті, з-поміж іншого, варто шукати в особливостях політико-правового або державного режиму РФ.

Матеріали та методи

Звертаючи увагу на близькість і взаємопов'язаність політичного та державного режимів як явищ соціальної дійсності, слід

констатувати, що проблематика політико-правових, правових, державних режимів, а саме їх поняття, сутності й класифікацій, має певну історіографію з позицій політичних, а також юридичних наук. Чимало досліджень сучасних політологів присвячено аналізу минулого й сучасного політичного режиму РФ. Серед ґрунтовних правових досліджень змістовністю вирізняються праці О. М. Буханевича, В. В. Лемака, А. М. Мерника, О. О. Петришина, В. В. Сухоноса, Н. П. Харченко, М. В. Цвіка, В. М. Шаповала та інших учених, які намагалися визначити сутність державного та правового режимів як теоретико-правової категорії. Окремі розвідки дослідників стосувалися з'ясування особливостей політико-правового або державного режиму окремих країн світу в аспекті конституційного права зарубіжних країн. Проте наразі державний режим РФ потребує осмислення саме з позицій сучасного права, зокрема визначення його особливостей і напрямів розвитку в цьому контексті.

Методологічними засадами дослідження особливостей державного режиму РФ на сучасному етапі слугує комплекс наукових методів, серед яких загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, а саме: формально-логічний, системно-функціональний, порівняльно-правовий та ін.

Результати й обговорення

Традиційно політичний режим визначають як сукупність способів і методів здійснення політичної влади. Здебільшого його пов'язують з поняттям державного та правового режимів. Правовий режим – це порядок регулювання, виражений у комплексі правових засобів, що характеризують особливе поєднання взаємодіючих дозволів, заборон і зобов'язань, визначаючи спрямованість регулювання [1]. Водночас політичний і державний режими не варто ототожнювати: перший характеризує передусім міру свободи суспільства й індивіда в політичному аспекті, а другий – стосується всіх сфер суспільного життя (ідеологічної, політичної, економічної, правової, соціальної тощо) [2].

Вітчизняні автори зазвичай виокремлюють демократичний, авторитарний і тоталітарний режими. Усі три види є певними абстракціями, адже державно-політичне життя кожної країни має свої особливості. Звичною є ситуація, коли наявні ознаки двох із названих видів політичного режиму – демократичного й авторитарного або авторитарного і тоталітарного. Класифікація ґрунтується на певних критеріях. Лише частина з них відображена в конституціях і законодавстві. Ідеться про створення різних юридичних засобів для реалізації гарантованих державою прав і свобод людини та громадянина або лише форм, декларування прав та свобод і навіть нехтування ними на практиці, забезпечення умов для ідеологічного та політичного плюралізму або його обмеження чи встановлення відповідної монополії, побудова державного механізму на засадах поділу влади або відмова від цих засад [3].

На думку В. М. Шаповала, наявність або відсутність цих та деяких інших ознак (критеріїв) політичного режиму може бути визначена не лише шляхом аналізу правових норм, а й практикою їх застосування. Інші критерії знаходяться поза межами правового регулювання (методи здійснення державної влади, особливості політичної та правової культури тощо), адже політичний режим не може бути вичерпно відображений у конституціях і законодавстві. Причому з об'єктивних причин в основних законах у тій чи іншій формі декларується виключно демократичний режим. Зазвичай уже в перших статтях основних законів міститься загальне визначення держави як демократичної. Однак це не може бути однозначним підтвердженням існування демократії принаймні через загальність та абстрактність відповідних положень, наявних у конституціях незалежно від політичних режимів, що існують у конкретних країнах [3].

На думку В. В. Лемака та Т. П. Попович, визначаючи характер державного режиму в тій

чи іншій країні, слід урахувати роль прав людини, сутність народовладдя (участь народу в здійсненні публічної влади), ступінь забезпечення верховенства права, відкритості публічної влади, упровадження законодавчих умов для активного громадянського суспільства [4]. Права людини тривалий час розглядали як такі, що породжують так звані негативні зобов'язання держав утримуватися від їх порушення. Проте з розвитком міжнародного права утверджується позиція, згідно з якою права людини також породжують позитивні зобов'язання держави вживати активних заходів для забезпечення цих прав [5].

Практичне здійснення політичного управління суспільним розвитком передбачає наявність: а) стратегічної моделі державотворення (визначення, яким має бути суспільство й держава); б) ідеології (системи ідей державотворення); в) державних структур, що займаються практичною реалізацією політичного управління [6].

Як було зазначено вище, відповідно до класичного доктринального підходу, політико-правові державні режими поділяють на демократичні й антидемократичні – тоталітарні, авторитарні. Водночас практика державотворення засвідчує відсутність чистих форм режимів, вони фактично поєднують у собі риси декількох. Іноді такі режими називають гібридними.

Зокрема, усталеною є думка, згідно з якою тоталітаризм розглядають як організацію державної влади, державний режим, означений суцільним контролюючим впливом держави на всі сфери життєдіяльності суспільства, що зумовлено необхідністю досягнення високої мети, реалізації певної ідеї. Задля цієї мети створюють відповідні засоби – організаційні, інституційні, нормативні, покликані забезпечити поширення відповідної ідеї серед мас і досягнення відповідної мети. Спільні ідея та мета проникають у суспільну свідомість, модифікуючи (заперечуючи та знецінюючи) історичний досвід, ментальність, формуючи нові уявлення про добро і зло, а отже, право і закон, про потреби нації, народу, держави і шляхи їх задоволення.

Зазвичай тоталітарні держави монополізують владу, забезпечують політичне панування однієї партії та її зрощення з державним апаратом; зводять на п'єдестал главу держави – як політичного й державного лідера, з особою якого пов'язують усі здобутки країни; негаразди та прорахунки, зазвичай, обґрунтовують наявністю зовнішніх та/або внутрішніх ворогів; означені ослабленням і поступовим зникненням інститутів громадянського суспільства (передусім це стосується політичних партій, рухів тощо), високим рівнем корупції, тотальним контролю-

ванням культурної сфери (від освіти, ЗМІ до свободи совісті, заборони релігійних організацій). Зрештою формується духовно однорідне суспільство, об'єднане спільною ідеологічною метою, визначеною та обґрунтованою державою, здатне заради неї долати різноманітні соціально-економічні труднощі, вважаючи їх тимчасовими. На думку ідеологів тоталітаризму, саме його основні риси є його цінністю, оскільки сприяють формуванню міцної держави.

Історичними прикладами вказаних режимів (безперечно, з різними за змістом ідеями, походженням, метою тощо) є Німеччина періоду Третього рейху з ідеєю зверхності арійської раси, СРСР та комуністична ідеологія, режими Франко в Іспанії, Хо Ши Міна у В'єтнамі, Хусейна в Іраку, КНР з ідеєю культурної революції тощо. Примітним є те, що більшість тоталітарних режимів зникло внаслідок воєнних конфліктів. Сучасний міжнародний правопорядок означений наявністю країн, які також можна назвати тоталітарними, адже там політика вибудовується навколо релігії або національного питання.

Натомість демократичним державам притаманні такі риси: панування ідеї справедливості й верховенства права, демократичних традицій, цінностей, визнання та захист прав і свобод людини та громадянина, розподіл влади тощо. Слід зауважити, що наявні в науці концептуальні підходи до визначення демократичного режиму обов'язково містять положення про низку політичних властивостей, цінностей, принципів та інститутів, без яких поняття демократичної держави втрачає науковий і юридичний сенс [7].

Крім того, існують так звані гібридні політичні режими, які поєднують у собі риси демократичних та антидемократичних (якщо брати до уваги класичну їх класифікацію).

Падіння залізної завіси 1991 року зумовило проникнення на терени Східної Європи, на територію колишніх республік СРСР, а нині – молодих демократій потужного інформаційного потоку, який зруйнував або поставив під сумнів радянські стандарти і стереотипи в усіх сферах суспільних відносин (економіці, культурі, освіті, політиці тощо), спричинивши докорінні зміни в масовій суспільній свідомості. Зрештою радянські стандарти не витримали конкуренції зі стандартами життя розвинутих країн світу, що слугувало однією з причин занепаду радянської ідеології. Загальноновизнані принципи й норми міжнародного права поступово проникли в правове поле цих країн та були закріплені на найвищому рівні. Ідеться, зокрема, про переважання міжнародного права над національним, визнання людини найвищою соціальною цінністю, верховенство права, політичний плюралізм, непорушність приватної

власності тощо. Слід зауважити, що міжнародні стандарти і європейські цінності, з огляду на певну специфіку кожної з пострадянських країн, набули в них різного змісту. Крім того, тоталітарне минуле суттєво вплинуло на розвиток економіки, культури й політики нових незалежних держав, зокрема РФ.

Наразі однією із серйозних загроз регіональній і глобальній безпеці є російський екстремізм, теоретично обґрунтований в ідеології «руського міра», яка в практичному контексті втілюється в правовій системі сучасної Росії, її внутрішній і зовнішній політиці. Передусім ідеться про задекларовану Росією мету «збирання земель» і захисту російськомовних незалежно від територіальності, повернення Росії статусу «наддержави» та створення із сучасної Росії держави цивілізації з великою місією. Причому цією місією виправдовують будь-які злочини, навіть цинічні вбивства й тероризм [8].

РФ є основною правонаступницею СРСР, сучасний державно-політичний режим якої, серед іншого, призвів до подій 2014 року – розв'язання збройного конфлікту на Донбасі та 24 лютого 2022 року – повномасштабного вторгнення на територію України. Саме ці трагічні для українського народу та держави України, а також усього демократичного співтовариства виклики зумовлюють нагальну потребу осмислення сутності та змісту державного режиму Росії.

Не претендуючи на вичерпність проблематики, окреслимо його окремі детермінанти і ключові риси.

Згідно з чинною Конституцією Російської Федерації, ця країна є соціальною, демократичною державою, політика якої спрямована на створення умов, які забезпечують гідне життя та вільний розвиток людини. Зазначені положення, серед іншого, означають, що жодна релігія не може встановлюватися як державна та обов'язкова.

У цьому Законі закріплено розподіл державної влади, політичне й ідеологічне багатоманіття, інститути безпосередньої демократії, тобто фактично всі так звані атрибути демократичної держави, які декларують сутність державного режиму в країні. Водночас зумовлена низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників практика державотворення визначила особливості російського державного режиму, який за понад 30 років ідейно розвивався в напрямі «нова демократична держава – велика Росія – супердержава світового рівня». Наразі державний або політичний режим РФ має низку особливостей.

Передусім слід зауважити, що різке розшарування суспільства (від незначної кількості мільярдів до панівної частини населення, яке живе на межі бідності, ведучи

напівфеодальний спосіб господарювання та життя), відсутність так званих елементарних благ сучасної цивілізації позбавляє бажання й можливості покращувати якість власного життя. Зазначене зумовлює перетворення населення на однорідну масу, у якій відсутня свобода вибору та дій. Бідність населення і низький рівень життя провокують залежність від влади.

Подібна аморфізація соціуму принципово змінює характер взаємовідносин лідера й народу. Тому тоталітарного вождя вже не сприймають як особистість, яка володіє необмеженою владою та прагне нав'язати власну волю підлеглим. Його беззаперечно сприймають як керманіча, який веде народ до світлого майбутнього [9]. Таким чином, виникає сліпа довіра до керманіча з одночасним зникненням потреби в критичному осмисленні суспільних процесів, що відбуваються, формуванні власної думки, висловлення іншого, ніж визначене владою судження. З огляду на зазначене, таке суспільство не може здійснити реального впливу на прийняття політичних чи правових рішень, захистити власні інтереси або навіть поставити ці питання. На думку окремих науковців, тут ідеться про певний потенціал ментальності відповідного суспільства (переконання в містичному призначенні, виховування культу сили, власної долі, ворожості до «іншого»).

У цьому контексті важливою характеристикою правової політики є публічність – залучення широких верств громадськості, експертів, науковців, недержавних організацій до дискусій, що передують ухваленню рішень [10].

Зазначене виключає реальність здійснення безпосередньої влади народом як різновиду публічної влади, який домінує над іншими видами публічної влади, має комплексний, повновладний, легітимний характер, дає право та реальну змogu народу безпосередньо реалізовувати належну йому владу через здійснення установчої, правотворчої, ініціативної, контрольної, захисної діяльності [11].

В умовах соціально й ідеологічно поділеного суспільства за основу державотворчої політики В. Путін узяв принцип «соціального контракту» – консолідації держави, бізнесу й суспільства. Ця політика дала йому можливість, з одного боку, централізувати владу, а з іншого – не відмовитися від соціальних зобов'язань держави перед громадянами. Ментальне прагнення більшості населення жити в сильній державі, яку «всі бояться, але поважають», стало запорукою становлення політичної й економічної стабільності, розв'язання соціальних проблем, посилення ролі Росії на міжнародній арені. Успіхи на цих напрямках сприяли певній

легітимації влади й забезпечили кредит довіри до неї з боку суспільства [12].

Загалом політична або державницька ідеологія становить систему концептуально оформлених уявлень, ідей і поглядів на політичне життя, яка відображає інтереси, світогляд, ідеали, умонастрій людей, класів, націй, суспільства, політичних партій, громадських рухів та інших суб'єктів політики [13].

У цьому контексті слід зазначити, що протягом усієї історії Росії формувалися ключові засади державної ідеології, базовими складовими якої є цінності колективізму, російського православ'я, які захищаються державою та мають бути виключними для слов'янських народів, а їх підтримка й повсюдний захист є історичною місією держави. Саме навколо цієї ідеї відбулося об'єднання російського суспільства, що завжди демонструвало його готовність виконувати необхідні заради цієї мети дії. Таким чином, визнані традиційними цінності російського православ'я було проголошено частиною державної ідеології, що загалом не притаманне тоталітаризму в чистому вигляді.

Ідеться про створення та пропагування новітньої версії християнських традиційних цінностей шляхом спрощення основних постулатів християнства, просування ідеї збирання «ісконно руських земель» в одну велику державу, забезпечення мовної, культурної та цивілізаційної єдності.

У зазначеній країні відсутнє сильне громадянське суспільство, а наявні інститути засновані та функціонують на посттоталітарних цінностях і нормах. Крім того, брак розвинених представницьких демократичних інститутів призводить до безконтрольної агресії суспільства, поваги до сильнішого, а отже, спонукає до пошуку особистості, якій можна довірити долю. Зрештою це призводить до формування вождизму на основі легітимності режиму. Високий рівень легітимності державної влади також є наслідком ідеологічного впливу на суспільну свідомість і постійної підтримки такого стану шляхом монополізації ЗМІ, проведення, мітингів, концертів тощо для демонстрації суспільної згоди та зміцнення легітимності.

Упродовж останніх тридцяти років у Російській Федерації відбувалося створення ідеологічних, політичних і правових механізмів для можливості декларування виборчої демократії, зокрема обрання президента – глави держави й можливості перебування при владі однієї особи понад чверть століття. Звідси – відсутність права на опозицію та незалежність суду; надмірна концентрація влади та підвищення авторитету керівника країни; підвищення ролі спецслужб, метою діяльності яких є захист режиму; зрощення верхівки

державної влади з великим бізнесом; слабкість авторитетних політичних еліт, що виявляється в їх неспроможності продукувати належні зразки поведінки, бути джерелом прогресу, адже «професіоналізм і загальна компетентність еліт стають критичним фактором у контексті широкомасштабних управлінських реформ» [14].

Усе це відбувалося на тлі збереження номенклатури пострадянського змісту, адже апарат держави становлять чиновники, які здобули освіту, отримали досвід роботи, мотивацію та основні навички за радянських часів; державні інститути мають іноді нові назви, але майже не змінилися сутнісно; плановий економічний розвиток було змінено на розподільний з одночасним поєднанням ринкових засад тощо.

Крім того, у Росії небачених масштабів набула корупція, країна дійшла до межі, за якої втрачається керованість державними інститутами й починається їх руйнування, пришвидшеними темпами деградує економіка, соціальна сфера, а власне держава поступово

перетворюється на недієздатне утворення, квазідержаву, позбавлену стійких перспектив розвитку [15].

Висновки

Державний політико-правовий режим РФ через суб'єктивні та об'єктивні детермінанти має низку особливостей, які дають змогу схарактеризувати його як такий, що виник унаслідок трансформації режиму СРСР та наразі одночасно має ознаки як тоталітарного, так і демократичного режимів з подальшим посиленням ознак, притаманних класичному тоталітаризму. На це вказують, серед іншого, такі ознаки, як відсутність сильного громадянського суспільства, надмірна концентрація влади в руках керівника країни, відсутність права на опозицію та незалежність суду, підвищення ролі спецслужб для захисту режиму, зрощення верхівки державної влади та великого бізнесу, слабкість авторитетних політичних еліт, здатних продукувати належні зразки поведінки.

REFERENCES

- [1] Bukhanevych, O.M., Mernyk, A.M., & Petryshyn, O.O. (2021). Approaches to Understanding the Category "Special Legal Regimes". *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(1), 71-78. DOI: [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(1\).2021.71-78](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(1).2021.71-78).
- [2] Mokin, I.S. (2013). Vzaemodiia formy pravlinnia ta politychnohgo rezhymu Ukrayinskoi Derzhavy hetmana P. P. Skoropadskohgo [The interaction of the form of government and the political regime of the Ukrainian State of Hetman P.P. Skoropadskyi]. *Aktualni problemy polityky, Actual problems of politics*, 48, 468-477 [in Ukrainian].
- [3] Shapoval, V., & Shemshuchenko, Yu. (Ed.). (2003). Rezhym politychnyi [Political regime]. *Yurydychna entsyklopediia, Legal encyclopedia*, 5 [in Ukrainian].
- [4] Lemak, V.V., & Popovych, T. (2014). Derzhavnyi rezhym yak teoretyko-pravova katehoriia (ponyattia, kryterii dlia vydovoi klasyfikatsii) [State regime as a theoretical and legal category (concepts, criteria for specific classification)]. *Publichne pravo, Public law*, 4(16), 177-182 [in Ukrainian].
- [5] Kovalchuk, V.B., Zharovska, I.M., Gutiv, B.I., Melnychuk, B.B., & Panchuk, I.O. (2021). Human Rights and Positive Obligations of the State. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(3), 27-35. DOI: [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(3\).2021.27-35](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(3).2021.27-35).
- [6] Holovaty, M.F. (2020). Pravo i polityka yak bazovi zasady orhanizatsii i diialnosti orhganiv derzhavnoi vladly [Law and politics as basic principles of organization and activity of state authorities]. *Pravo v suchasnomu politychnomu zhytti krainy, Law in the modern political life of the country*, 280. DOI: <https://doi.org/10.37374/2020-37-21> [in Ukrainian].
- [7] Volynets, V.V. (2012). Funktsii suchasnoi derzhavy: teoretyko-pravovi problemy [Functions of the modern state: theoretical and legal problems]. Kyiv: Logos [in Ukrainian].
- [8] Poiasniuvanna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh Zakoniv Ukrainy shchodo zasudzhennia ideologii "ruskohgo mira": vid 17 berez. 2021 r. № 5258 [Explanatory note to the draft Law of Ukraine "On Amendments to Some Laws of Ukraine Regarding the Condemnation of the Ideology of the "Russian Peace" from March 17, 2021, No. 5258. (n.d.). *search.ligazakon.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GI04664A.html [in Ukrainian].
- [9] Arendt, H. (1996). Istoki totalitarizma [The origins of totalitarianism]. Moscow: TsentrCom. Retrieved from http://krotov.info/libr_min/01_a/re/ndt_18.htm [in Russian].
- [10] Skrypnyuk, O.V., Parkhomenko, N.M., & Onishchenko, N.M. (2019). Awareness in Law as Strategical Direction of Legal Policy. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 10, 5(43), 1534-1540.
- [11] Kuznichenko, S.O. (2021). Narodovladdia ta nadzvychnai pravovi rezhymy: postanovka problemy. Novyi shlyakh do prava [People's rule and extraordinary legal regimes: problem statement. A new way to law]. Kyiv: Logos [in Ukrainian].
- [12] Liakhovych, V. (2012). Politychnyi rezhym "kerovanoi demokratii" v Rosii: suchasni vyklyky transformatsii [The political regime of "managed democracy" in Russia: modern challenges to transformations]. *Viche, Forever*, 4. Retrieved from <https://veche.kiev.ua/journal/2983/> [in Ukrainian].
- [13] Obushnyi, M.I., Kovalenko, A.A., Tkach, O.I., & Obushnyi, M.I. (Ed.). (2004). Politologhiia [Political science]. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].

- [14] Honcharenko, V.D., Shyhal, D.A., & Omarova, A.A. (2022). Legal Status of the Union Republics During the Rebuilding (1985–1991). *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 29(1), 39–49. DOI: 10.37635/jnalsu.29(1).2022.39-49.
- [15] Kushnarov, I.V. (2018). Politychna korupciia: porivnialno-politolohichna kontseptualizatsiia [Political corruption: comparative political conceptualization]. Kyiv: Jurid. Dumka [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Bukhanevych O. M., Mernyk A. M., Petryshyn O. O. Approaches to Understanding the Category «Special Legal Regimes». *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2021. Vol. 28. No. 1. P. 71–78. DOI: [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(1\).2021.71-78](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(1).2021.71-78).
- [2] Мокін І. С. Взаємодія форми правління та політичного режиму Української Держави гетьмана П. П. Скоропадського. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 48. С. 468–477.
- [3] Шаповал В. М. Режим політичний. Юридична енциклопедія : 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5 : П–С. 736 с.
- [4] Лемак В. В., Попович Т. П. Державний режим як теоретико-правова категорія (поняття, критерії для видової класифікації). *Публічне право*. 2014. № 4 (16). С. 177–182.
- [5] Kovalchuk V. B., Zharovska I. M., Gutiv B. I., Melnychenko B. B., Panchuk I. O. Human Rights and Positive Obligations of the State. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2021. Vol. 28. No. 3. P. 27–35. DOI: [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(3\).2021.27-35](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(3).2021.27-35).
- [6] Головатий М. Ф. Право і політика як базові засади організації і діяльності органів державної влади. *Право в сучасному політичному житті країни*. 2020. С. 280. DOI: <https://doi.org/10.37374/2020-37-21>.
- [7] Волинець В. В. Функції сучасної держави: теоретико-правові проблеми : монографія. Київ : Логос, 2012. 509 с.
- [8] Про внесення змін до деяких Законів України щодо засудження ідеології «руського міра» : пояснювальна записка до проекту Закону України від 17 берез. 2021 р. № 5258. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GI04664A.html.
- [9] Арендт Х. Истоки тоталитаризма. М. : ЦентрКом, 1996. URL: http://krotov.info/libr_min/01_a/re/ndt_18.htm.
- [10] Skrypnyuk O. V., Parkhomenko N. M., Onishchenko N. M. Awareness in Law as Strategical Direction of Legal Policy. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2019. Vol. 10. No. 5 (43). P. 1534–1540.
- [11] Кузнichenko S. O. Народовладдя та надзвичайні правові режими: постановка проблеми. Новий шлях до права : монографія. Київ : Логос, 2021. С. 82–82.
- [12] Ляхович В. Політичний режим «керованої демократії» в Росії: сучасні виклики трансформаціям. Віче. 2012. № 4. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/2983/>.
- [13] Обушний М. І., Коваленко А. А., Ткач О. І. Політологія : довідник / за ред. М. І. Обушного. Київ : Довіра, 2004. 316 с.
- [14] Honcharenko V. D., Shyhal D. A., Omarova A. A. Legal Status of the Union Republics During the Rebuilding (1985–1991). *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2022. Vol. 29. No. 1. P. 39–49. DOI: 10.37635/jnalsu.29(1).2022.39-49.
- [15] Кушнарьов І. В. Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація : монографія. Київ : Юрид. думка, 2018. 408 с.

Стаття надійшла до редколегії 15.03.2022

Parkhomenko N. – Doctor of Law, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Head of the Department of Theory of State and Law, Institute of State and Law Named After v.m. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID 0000-0002-5870-9261

State Regime of the Russian Federation: Separate Political and Legal Dimensions

Taking into account the approaches formed by the national legal doctrine to determine the essence and content, classifications of the state political and legal regime, an attempt was made to determine the features and determinants of the modern state regime of the Russian Federation. It is emphasized that the latter arose as a result of the transformation of the USSR regime and now simultaneously has signs of both a totalitarian and democratic regime, followed by the strengthening of the features inherent in classical totalitarianism. **The research methodology** is a set of scientific methods, including general scientific and special methods of cognition, namely: formal-logical, system-functional, comparative-legal, etc. According to the classical doctrinal approach, political and legal regimes are divided into democratic and anti-democratic – totalitarian and authoritarian. The practice of state-building testifies to the absence of pure forms and the existence of regimes that actually combine the features of several of them. Sometimes these

modes are called hybrid modes. It is emphasized that at the constitutional level in the Russian Federation all the so-called attributes of a democratic state are enshrined, which declare and should have formed and determined the essence of the state regime in the country. The practice of state-building, due to a number of objective and subjective factors, determined the peculiarities of the Russian state regime: the absence of a strong civil society that cannot really influence the adoption of political or legal decisions, protect their interests; the values of Russian Orthodoxy, as traditional, are proclaimed as part of the state ideology; the lack of the right to opposition and independence of the court; excessive concentration of power and increasing the authority of the head of the country; increasing the role of special services, the purpose of which is to protect the regime; increasing the top of state power and big business; weakness of authoritative political elites, manifested in their inability to produce patterns of behavior, to be a source of progress, etc.

Keywords: anti-democratic regime; totalitarianism; Russian Federation; state formation; political and legal regime; ideology; extremism; international law.